

Utsatt familieliv – dårlig råd og problematferd blant ungdom

Mira Aaboen Sletten

Er ungdom i fattige familier oftere involvert i problematferd? Artikkelen undersøker spørsmålet ved hjelp av data fra Ung i Norge 2002. Undersøkelsen viser at unge i familier med dårlig råd noe oftere enn andre har deltatt i ulike typer skoleopposisjon, hærverk, tyveri og vold. For å forklare dette resultatet anvendes familiestresshypotesen, en sentral teori innen fattigdomslitteraturen. Analysenen støtter hypotesen. I den grad dårlig råd påvirker problematferd blant ungdom skjer dette hovedsakelig indirekte, gjennom den effekten økonomisk stress har på relasjoner mellom foreldre og barn.

I Justis- og politidepartementets handlingsplan for bekjempelse av kriminalitet blant barn og unge (2000–2004) slås det fast at sosial bakgrunn er av liten betydning når det gjelder ungdoms tilbøyelighet til å begå lovbrudd (Justis- og politidepartementet 2000). Under samme kapittel i handlingsplanen forklares innvandrerungdoms overrepresentasjon i kriminalitetsstatistikken blant annet med at denne gruppen vokser opp med dårligere økonomi, i mer belastede boligstrøk og med foreldre som er arbeidsledige. Paradokset illustrerer noe av den uklarheten som råder når det gjelder betydningen av økonomiske forhold for problematferd blant barn og unge. Bidrar dårlig råd i familien til problematferd blant ungdom? I denne artikkelen undersøkes spørsmålet nærmere ved hjelp av data fra den nasjonale undersøkelsen *Ung i Norge 2002*.

Hvorfor kan det tenkes at dårlig råd i familien har betydning for ungdoms deltagelse i problematferd? En umiddelbar forklaring kan være at fattige ungdommer begår lovbrudd for å skaffe seg materielle goder andre har mulighet til å kjøpe. Deltagelse i problematferd kan slik være direkte motivert av at disse ungdommene har mindre penger mellom hendene enn andre.

En annen forklaring, som ofte trekkes fram i fattigdomslitteraturen, er at belastninger knyttet til det å ha dårlig råd påvirker foreldrenes utøvelse

av foreldreskapet (for eksempel Conger mfl. 1994, Conger og Conger 2002, McLoyd 1990). I den såkalte familiestresshypotesen argumenteres det for at økonomisk knapphet leder til stress i familien, som igjen reduserer foreldrenes mulighet til å gi barna den sosiale og emosjonelle støtten de behøver for å utvikle seg optimalt. Man tenker seg at økonomisk stress både påvirker foreldrenes psykiske helse og konfliktnivået i familien. Dette får igjen betydning for foreldrenes overskudd når det gjelder å støtte, samt for muligheten til å følge opp barnas utvikling. Dermed får barn fra fattige familier problemer, ikke bare direkte gjennom familiens mangel på ressurser, men også indirekte gjennom den effekten dårlig råd har på relasjoner mellom foreldre og barn.

Når familiestresshypotesen er brukt til å forklare problematferd blant ungdom, er dette blant annet gjort med referanse til Hirschi (1971) teori om sosial kontroll (f.eks. Sampson og Laub 1994). I følge teorien om sosial kontroll vil en sterk tilknytning til samfunnet gjøre at den enkelte har mye å tape, både følelsesmessig og instrumentelt sett, på å bryte normer og regler. Tilknytning til samfunnet oppnås både gjennom nære bånd (attachment), et frivillig driv mot å nå et «samfunnsnyttig» mål (commitment), deltagelse i konvensjonelle aktiviteter (involvement) og en overbevisning om at samfunnets regler er gode (belief). Når det gjelder den dimensjonen som omhandler nære bånd, er båndet mellom foreldre og barn særlig viktig for ungdom (Hirschi 1971:86). Derfor kan en svak tilknytning mellom foreldre og barn bidra til at ungdom har mindre å tape på å delta i problematferd.

Familiestresshypotesen legger altså vekt på at økonomiske forhold i seg selv bidrar til å svekke relasjonen mellom foreldre og barn. En innvending mot denne hypotesen er at det ikke nødvendigvis er tilfeldig hvilke foreldre som blir fattige. Det kan være at foreldrene allerede før de ble fattige, hadde problemer som kan påvirke utøvelsen av foreldreskapet. Det er for eksempel nærliggende å tenke seg at psykiske problemer, rusmiddelbruk og egen kriminell atferd kan forårsake fattigdom. Det også rimelig at slike forhold virker inn på relasjoner mellom foreldre og barn, som igjen kan ha konsekvenser for hvordan ungdom tilpasser seg ungdomstida.

I denne artikkelen skal det undersøkes om ungdom i familier med dårlig råd oftere enn andre deltar i problematferd. Når det gjelder mulige forklaringer, vies foreldrestresshypotesen spesiell oppmerksomhet. Kan en eventuell sammenheng mellom dårlig råd i familien og problematferd forklares med at økonomisk stress påvirker relasjoner mellom foreldre og barn? Alternative forklaringer diskuteres underveis, men undersøkes ikke eksplisitt.

Tidligere forskning om fattigdom og problematferd

Både i USA og Storbritannia er det en lang tradisjon for forskning på konsekvenser av økonomisk utsatthet i barndommen. Oversiktstudier viser til at det generelt er sammenheng mellom dårlig råd i familien og en rekke uheldige utfall for barna, men peker også på at det er vanskelig å konkludere entydig om kausalitet (f.eks. Brooks-Gunn og Duncan 1997, Mayer 1997). Studier av problematferd viser en overvekt av antisosial atferd og kriminalitet blant økonomisk fattige barn og unge (f.eks. Gottfredson og Hirshi 1990, Pagani mfl. 1999). I en litteraturoversikt rapporterer Mayer (1997) at fattigdom er en robust, men relativt svak, indikator på økt risiko for antisosial atferd. Rutter mfl. (1998) har foretatt en oversiktsanalyse som ga et lignende resultat, men konkluderer likevel med at dårlig råd i seg selv ikke påvirker problematferd. De refererer til flere studier der sammenhengen mellom økonomiske ressurser i familien og problematferd forklares av den påvirkningen økonomisk stress har på foreldrene og deres relasjon til barna (f.eks. Conger mfl. 1994, McLoyd mfl. 1994, Sampson og Laub 1994, Bolger mfl. 1995).

Økonomiske forskjeller mellom barnefamilier er små i Norge sammenlignet med situasjonen i USA og Storbritannia. Det kan derfor diskuteres om resultater fra den internasjonale forskningen kan overføres til norske forhold. Det finnes så langt ingen norske studier som direkte har undersøkt sammenhengen mellom økonomi og problematferd blant ungdom. Det finnes likevel enkelte studier som kan gi en indikasjon på hva økonomiske forhold betyr. Kriminalstatistikken viser at registrerte siktelsler i ungdomstiden er høyere desto lavere utdanningsnivå hos foreldrene (Skardhamar 2005). I analyser av spørreskjemadata har man derimot ikke funnet sammenheng mellom deltagelse i problematferd og sosial klasse basert på foreldrenes yrke (Skogen og Wichstrøm 1995, Bakken 1998, Pedersen 2000). Pedersen (2000) fant imidlertid at ungdom som oppga at foreldrene var uten arbeid eller mottok sosialhjelp, oftere var involvert i problematferd to år senere. Dette er kjennetegn som kanskje forteller mer om økonomisk marginalisering, enn foreldrenes yrke gjør. Andre nordiske studier av selvrapportert kriminell atferd blant ungdom har i likhet med de norske funnet små eller ingen signifikante forskjeller i deltagelse etter foreldrenes yrke (Kysgaard 1992, Martens 1992, Ring 1999). I en dansk studie oppga de mest belastede ungdommene imidlertid noe oftere at familiene hadde økonomiske problemer (Kysgaard 1992).

Andelen fattige barn og unge i Norge

En pågående debatt innen levekårsforskningen er bruken av ulike fattigdomsmål. Fordi antallet fattige vil være avhengig av hvilke kriterier som brukes, er det ikke noe enkelt svar på hvor mange unge som bor i familier med dårlig råd. Selv om man tar utgangspunkt i objektive data om inntekt, er valgmulighetene flere. Det meste av europeisk forskning på feltet anvender en relativ definisjon.¹ Det vil si at personer vurderes som fattige i forhold til levestandarden ellers i samfunnet. I offentlige analyser av fattigdomssituasjonen blant norske barn er det vanlig at hushold med en inntekt under 50 prosent av medianen² regnes som inntektsfattige. Ved tusenårsskiftet bodde drøyt 3 prosent, det vil si om lag 30 000 barn under 18 år, i fattige familier etter denne definisjonen (Epland 2001). Grensen på 50 prosent er vilkårlig valgt. Økes fattigdomsgrensen med 10 prosentpoeng etter modell fra EU, fordobles andelen barn i inntektsfattige familier (Ytrehus 2004). Andelen kan også variere noe etter hvordan stordriftsfordeler i et hushold beregnes.³

Videre har tidligere forskning vist at inntektsfattigdom i barnefamilier er systematisk knyttet til andre egenskaper ved familiene (jf. Epland 2001, Fløtten mfl. 2001, Ytrehus 2004). For det første er barn som bor med én forelder, overrepresentert. Sannsynligheten for å bo i et lavinntektshushold er omtrent tre ganger så stor for barn i denne gruppen. Foreldre i fattige familier har også jevnt over lavere utdanning, og de er noe yngre enn foreldre flest. De fleste studier konkluderer dessuten med at barn med etnisk minoritetsbakgrunn er særlig utsatt. For barn av foreldre fra ikke-vestlige land er sannsynligheten for å tilhøre et fattig hushold om lag åtte ganger så stor som for barn av etnisk norske foreldre.

Problemstillinger

Tidligere forskning gir ikke grunn til å forvente en sterk sammenheng mellom familieøkonomi og problematferd. Samtidig viser undersøkelser at problematferd er relatert til økonomisk marginalisering, også i en nordisk sammenheng. Med dette som utgangspunkt har de empiriske analysene følgende hovedmål: Det skal undersøkes om ungdom i familier med dårlig råd oftere enn andre er involvert i problematferd. Hvis dette er tilfellet, skal det undersøkes om sammenhengen kan forklares ved at økonomisk stress påvirker relasjonen mellom foreldre og barn. Et tilleggstema i artikkelen er bruken av ulike fattigdomsmål. *Ung i Norge 2002* inneholdt både subjektive spørsmål om hvordan ungdom opplever familiens økonomiske situasjon og

objektive spørsmål om ressurser og bruk av velferdsordninger. Et siste spørsmål i de empiriske analysene er om subjektive og objektive mål på det å ha dårlig råd gir den samme konklusjonen i de empiriske analysene.

Metode

Analysene er basert på data fra surveyundersøkelsen *Ung i Norge 2002*. Studien er gjennomført av NOVA og er representativ for skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående skole. Alle opplysningene i undersøkelsen baserer seg på ungdommenes egen rapportering. Nærmere 12 000 ungdommer fra 73 ungdoms- og videregående skoler over hele landet deltok i undersøkelsen. Dette ga en samlet responsrate på 92,3 prosent. Den høye svarprosenten skyldes at undersøkelsen ble gjennomført i skoletiden. Blant de seks prosentene som ikke deltok, hadde to av tre enten ikke fått tillatelse fra foreldrene, de hadde ikke lyst til å delta eller det manglet obligatoriske samtykkeskjema fra foreldrene. De øvrige var elever som skolene ikke fikk tak i den perioden undersøkelsen varte. Årsaken kunne være ulovlig fravær eller langvarige sykehus- eller utenlandsopphold. Nærmere detaljer om undersøkelsen og gjennomføringen finnes i en egen metoderapport fra prosjektet (Rossow & Bø 2002).

Operasjonalisering av familieøkonomi

Spørreskjemaet til *Ung i Norge 2002* inneholder ingen direkte spørsmål om familienes inntekt og formue. Grunnen er at ungdom sannsynligvis har manglende kunnskap om dette. For å beskrive familiens økonomiske situasjon er det både brukt subjektive og objektive mål. Det subjektive er basert på følgende spørsmål om deres opplevelse av familiens økonomi: Har familien din hatt god eller dårlig råd de to siste årene? Ungdommene kunne velge mellom fem svaralternativ; 1) vi har hatt god råd hele tiden, 2) vi har stort sett hatt god råd, 3) vi har verken hatt god eller dårlig råd, 4) vi har stort sett hatt dårlig råd og 5) vi har hatt dårlig råd hele tiden. Slår vi de to siste kategoriene sammen, finner vi at syv prosent (n = 792) mener familien har hatt dårlig råd.

For å lage et objektivt mål på dårlig råd brukes informasjon om foreldrenes arbeidsmarkedssituasjon og mottak av sosialhjelp, samt om familien eier eller leier bolig og om ungdommene deler soverom. Totalt oppgir 17 prosent av ungdommene at ingen av foreldrene er i fulltidsarbeid, fire pro-

sent har to foreldre som mottar sosialhjelp, seks prosent oppgir at familien har leiet bolig to siste år og syv prosent at de deler soverom. Kombineres disse opplysningene, oppgir fem prosent (n = 522) av ungdommene minst to indikatorer på svak familieøkonomi. Et slikt objektive mål gir dermed to prosentpoeng færre unge med dårlig råd, enn det subjektive målet.

Empirisk er de to målene bare delvis overlappende. Kun i underkant av en tredjedel blant de som tilfredsstillt det objektive målet på dårlig råd, har også krysset av for at familien har hatt dårlig råd de to siste årene på det subjektive målet. At det til dels er en annen gruppe unge som opplever at familien har dårlig råd enn de som oppgir ulike objektive indikatorer på svak familieøkonomi, betyr ikke nødvendigvis at deres subjektive opplevelser er uavhengig av objektive forhold. Familien kan godt ha dårlig råd selv om en av foreldrene er i fulltidsarbeid, familien ikke mottar sosialhjelp, eier egen bolig eller har eget soverom til hvert av barna. Det er også fullt mulig å tenke seg situasjoner der en relativ knapphet i økonomiske ressurser verken fører til stress eller til at ungdommene opplever familieøkonomien som spesielt dårlig. Konklusjonen må bli at det så langt finnes gode argumenter for bruk av begge målemetoder.

Tabell 1 gir en pekepinn om hvem vi treffer ved bruk av de to målene på svak familieøkonomi. Den gir en oversikt over hvor stor andel som har dårlig råd (subjektivt og objektive) blant ungdom med ulike familiebakgrunn.

Tabell 1. Prosentandel med dårlig råd (subjektivt og objektive fattigdomsmål) etter foreldreutdanning (høyeste), familiesammensetning og landbakgrunn.

		Subjektivt mål	Objektivt mål
Foreldreutdanning	Høyere utdanning (n = 4897)	5	3
	Videregående eller lavere (n = 6509)	8	6
Familiesammensetning	Bor med begge foreldre (n = 7771)	4	3
	Andre løsninger (n = 3581)	13	9
Landbakgrunn	Minst én forelder med norsk bakgr. (n = 10746)	7	3
	Innvandrere (n = 641)	10	23
Alle		7	5

For det første viser et objektivt fattigdomsmål størst forskjell (i andelen med dårlig råd) mellom foreldre med høy og lav utdanning. Andelen med dårlig råd fordobles når vi går fra gruppa med minst én høyt utdannet forelder til de som har foreldre med videregående utdanning eller lavere. Derimot er det et relativt større avvik mellom de som bor med begge foreldrene og de som ikke gjør det, ved bruk av et subjektivt mål. Tendensen er den samme; hushold med to foreldre har sjeldnere dårlig råd. Betydningen av å bruke ulike «fattigdomsmål» blir imidlertid mest synlig når det gjelder andelen fattige blant ungdom med innvandrerbakgrunn. Mens forskjellen i andelen som har dårlig råd, er hele 20 prosentpoeng mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn ved bruk av det objektive målet, er avstanden kun 3 prosentpoeng når det subjektive målet anvendes. Det er veldokumentert at innvandrerfamilier jevnt over har mindre å rutte med økonomisk enn norske familier flest. Likevel er det altså relativt få unge med innvandrerbakgrunn som opplever at de har dårlig råd. En forklaring kan være sammenligningsgrunnlaget. Sett i forhold til venner og slektninger i foreldrenes hjemland har familien i Norge kanskje hatt god råd de to siste årene. I tillegg vet vi at store deler av innvandrerbefolkningen er bosatt i sentrale strøk og i områder av de største byene der inntektene generelt er lavere enn i befolkningen totalt.

Oppsummert viser begge mål at lav utdanning, innvandrerbakgrunn og hushold med én forelder er mer utbredt når familien har dårlig råd. Dette sammenfaller med opplysninger om typiske trekk ved fattige barnefamilier definert ved hjelp av inntektsstatistikken.

Andre sentrale variabler

Problematferd. Spørreskjemaet inneholdt spørsmål om deltagelse i flere handlinger som kan omfattes av betegnelsen problematferd. Dette gjaldt alt fra mildere antisosial atferd til mer alvorlige kriminelle handlinger, som innbrudd og omfattende hærverk samt bruk av rusmidler.⁴ Ungdommene ble bedt om å krysse av for hvor mange ganger de hadde deltatt i de ulike handlingene. De 14 handlingene som brukes i de videre analysene, er oppgitt i tabell 2 i neste avsnitt.

Relasjoner mellom foreldre og barn. Som skissert innledningsvis, hevder familiestresshypotesen at dårlig råd påvirker foreldrenes evne til å være gode foreldre. Det er vanskelig å gi et entydig svar på hva det vil si å være en god forelder. Svaret vil blant annet være avhengig av hvilke deler av et barns liv og utvikling vi snakker om. Det er imidlertid vanlig å trekke fram

kontroll og omsorg som to hoveddimensjoner i forholdet mellom foreldre og barn (Bakken 1998, Helland og Øia 2000). Tidligere forskning har dokumentert at både svak kontroll og emosjonell avvising fra foreldrene har betydning for problematferd blant ungdom (Loeber og Stouthamer-Loeber 1986, Kaufmann 1991). I de empiriske analysene er relasjonen mellom foreldre og barn derfor operasjonalisert til å gjelde graden av kontroll og emosjonell tilknytning (støtte).

I spørreskjemaet fikk ungdommene oppgitt flere utsagn om hvordan de oppfattet foreldrene, og de ble bedt om å ta stilling til om disse passet for dem. Tre av utsagnene er brukt i en indeks for å måle graden av innsyn eller kontroll ungdommene opplever at foreldrene utøver: «Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er og hva jeg gjør på fritida», «Foreldrene mine vet ganske godt hvem jeg er sammen med i fritida», «Foreldrene mine spør ofte hvem jeg er sammen med og hva jeg driver med når jeg er ute» (Cronbach's Alfa = 0,65). Det er videre laget en indeks for emosjonell tilknytning eller støtte der følgende utsagn er tatt med: «Når jeg forteller foreldrene mine noe, føler jeg virkelig at de tar meg på alvor», «Mine foreldre forteller meg ofte hvor dum og håpløs jeg er», «Jeg krangler ofte med foreldrene mine» (Cronbach's Alfa = 0,62).⁵

Dårlig råd og problematferd

Tabell 2 viser deltagelse i ulike typer problematferd blant ungdom med og uten dårlig råd. Her er problematferd sortert i to undergrupper: økonomisk kriminalitet og annen problematferd. Handlingene er delt inn på denne måten for å undersøke om deltagelse i problematferd blant ungdom med dårlig råd, skyldes familienes begrensede kjøpekraft *direkte*. Hvis dette er tilfelle, bør ungdom med dårlig råd særlig være overrepresentert i handlinger som gir økonomisk vinning.

Det framgår av tabellen at ungdom i familier med dårlig råd jevnt over er mer involvert i alle typer problematferd, og ikke kun økonomisk kriminalitet. Videre gir sammenligningen stort sett likt utslag ved bruk av det objektive og det subjektive målet på dårlig råd. Bare når det gjelder det å skulke skolen, ha en voldsom krangel med en lærer og ha vært borte en hel natt uten at foreldrene visste det, gir det subjektive målet markant større utslag enn det objektive.

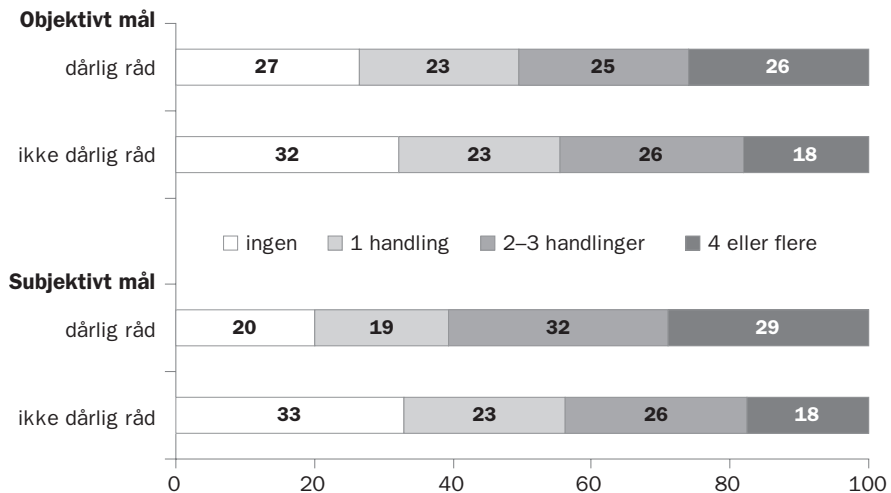
Tabell 2. Forekomsten av ulike typer problematferd etter familieøkonomi (prosenter).

	Subjektivt mål		Objektivt mål		
	Ikke dårlig råd	Dårlig råd	Ikke dårlig råd	Dårlig råd	
Økonomisk kriminalitet					
Lurt deg fra å betale på kino, buss, tog eller lignende*	21	30	22	29	
Tatt saker til en verdi av mindre enn 500 kr fra butikk eller kiosk uten å betale	11	18	12	16	
Stjålet noe til en verdi av mer enn tusen kroner	4	8	4	8	
Brutt deg inn for å stjele noe	3	7	3	8	
Stjålet bil eller motorsykkkel	3	5	3	6	
Annen problematferd					
Skulket skolen	36	53	37	45	
Hatt en voldsom krangel med en lærer	26	36	26	29	is
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste det	25	39	26	29	is
Blitt sendt ut av klasserommet	24	30	24	31	
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	15	22	15	24	
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, telefonkiosker, postkasser eller lignende	13	19	14	18	
Gjort hærværk eller skade for mer enn tusen kroner	7	11	7	11	
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen	3	7	3	9	
N	10 457	792	10 884	522	

Note: *Minst to ganger, is = ikke signifikant ($p < 0,05$)

I figur 1 er det laget et samlemål for deltagelse i problematferd. Her er skulking og «sniking» først tatt med når ungdommene har gjort dette minst to ganger siste år. Figuren skiller mellom ingen handlinger (n = 3599), deltagelse i en handling (n = 2604), to til tre handlinger (n = 2974) og i fire eller flere (n = 2085).

Figur 1. Samlemål på deltagelse i problematferd etter familieøkonomi (objektivt og subjektivt mål). Prosent.

Når det gjelder andelen helt lovlydige, er forskjellen mellom ungdom med og uten dårlig råd relativt liten når objektive kriterier bestemmer hvem som havner i gruppa med dårlig råd (32 mot 27 prosent). Avstanden til «ungdom flest» er noe større når ungdommenes subjektive opplevelse legges til grunn (20 mot 33 prosent). Det er imidlertid særlig «gjengangerne» – de som har deltatt i fire eller flere handlinger siste år – vi finner relativt flere av i familier med dårlig råd. Dette gjelder både ved bruk av det objektive (26 mot 18 prosent) og det subjektive målet (29 mot 18 prosent).

Relasjoner mellom foreldre og barn

Tabell 3 viser sammenhengen mellom deltagelse i problematferd og ungdommenes relasjon til foreldrene. Variablene *kontroll* og *støtte* varierer mellom 0 og 4. Et tall nær 4 indikerer at ungdom opplever stor grad av kontroll eller støtte fra foreldrene, mens et tall nær 0 indikerer det motsatte. Det

framgår av tabellen at graden av opplevd kontroll synker med økende deltagelse i problematferd. Det samme gjelder graden av opplevd støtte fra foreldrene. Dette er i tråd med det en skulle forvente ut fra kontrollteori og familiestresshypotesen.

Tabell 3. Gjennomsnittlig skår på to indekser om ungdommenes relasjon til foreldrene etter deltagelse i problematferd.

	Kontroll (0–4)	N	Støtte (0–4)	N
Problematferd				
Ingen handlinger	3,17	3 589	3,24	3 578
1 handling	3,00	2 590	3,09	2 586
2–3 handlinger	2,83	2 965	2,91	2 962
4 eller flere	2,57	2 070	2,61	2 066

Note: Begge sammenhenger er statistisk signifikant forskjellig fra null ($p < 0,01$).

Neste steg i analysen er å undersøke om ungdom i familier med dårlig råd opplever foreldrene sine som mindre kontrollerende og støttende enn andre. Tabell 4 viser at ungdom i familier med dårlig råd jevnt over oppfatter at foreldrene vet mindre om hva de foretar seg i fritiden enn ungdom for øvrig. Samtidig oppgir ungdom i denne gruppa at foreldrene er mindre støttende. Dette gjelder både ved bruk av et subjektivt og et objektivt mål på dårlig råd. Det framgår også at forskjellen i opplevd støtte mellom ungdom med og uten dårlig råd, er størst ved bruk av et subjektivt fattigdomsmål.

Tabell 4. Gjennomsnittlig skår på to indekser om ungdommenes relasjon til foreldrene etter familiens økonomiske situasjon.

	Kontroll (0–4)	N	Støtte (0–4)	N
Subjektivt mål				
Ikke dårlig råd	2,96	10 415	3,03	10 400
Dårlig råd	2,64	786	2,58	785
Objektivt mål				
Ikke dårlig råd	2,94	10 835	3,01	10 821
Dårlig råd	2,68	519	2,80	515

Note: Alle sammenhenger er statistisk signifikant forskjellig fra null ($p < 0,01$).

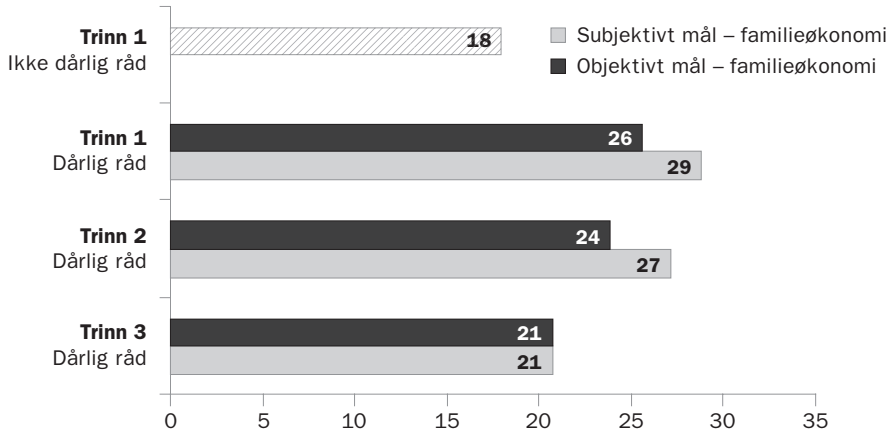
Oppsummert viser analysene så langt at flere ungdommer i familier med dårlig råd er gjengangere når det gjelder deltagelse i problematferd. Samtidig opplever disse ungdommene foreldrene som mindre kontrollerende og støttende. Hvis relasjonen mellom foreldre og barn har betydning for deltagelse i problematferd, bør det også være slik at ungdom i familier med og uten dårlig råd ligner hverandre mer med hensyn til deltagelse i problematferd når de har like «gode» relasjoner til foreldrene.

Multivariate analyser

For å undersøke denne antagelsen nærmere er det gjennomført to logistiske regresjonsanalyser – en med det subjektive familieøkonomimålet og en med det objektive. Ved hjelp av resultatet fra disse analysene er andelen som har deltatt i problematferd, regnet ut, justert for ulikheter i ungdommens relasjoner til foreldrene (kontroll og støtte), samt for familiesammensetning (om de bor sammen med begge foreldre eller ikke), kjønn og klassetrinn. Resultatet er gjengitt i figur 2. Som vist tidligere, er det størst forskjell mellom ungdom med og uten dårlig råd når det gjelder «gjengangerne» i problematferd. Vi har derfor kun sett på andelen som har deltatt i fire eller flere handlinger.

I en bivariat modell (trinn 1) er andelen som har deltatt i fire eller flere handlinger åtte prosentpoeng høyere når ungdom har dårlig råd ved bruk av det objektive målet og elleve prosentpoeng høyere ved bruk av det subjektive målet på familieøkonomi (figur 2). Dette er det samme resultatet som ble vist i figur 1. Før variablene *kontroll* og *støtte* ble introdusert i analysen, er opplysninger om familiesammensetning, kjønn og klassetrinn introdusert i trinn 2. Alle tre variabler hadde signifikant effekt på sannsynligheten for å delta i problematferd i de multivariate analysene. Sannsynligheten for å delta i hyppig problematferd var størst for gutter, ungdom som ikke bor med begge foreldrene og for ungdom i de midterste av aldersgruppene (10. klasse og grunnkurs). Som det framgår av figur 2, reduseres forskjellen mellom ungdom med og uten dårlig råd noe når det justeres for slike kjennetegn (kjønn, klassetrinn og familiesammensetning) i trinn 2. Dette gjelder både ved bruk av det objektive og det subjektive målet på familieøkonomi. Det er imidlertid fremdeles slik at andelen som har deltatt i problematferd fire ganger eller flere siste året, er høyere blant ungdom i familier med dårlig råd.

Figur 2. Andelen som har deltatt i fire eller flere typer problematferd siste året etter familieøkonomi. Estimerte andeler basert på to logistiske regresjonsanalyser i tre trinn.

Note: Beregningene er gjort ut fra regresjonsanalyser gjengitt i vedlegg. Uavhengige variabler er de kategoriske variablene familieøkonomi, familiesammensetning, kjønn og klassetrinn, samt de kontinuerlige variablene kontroll og støtte. Trinn 1 = bivariat, Trinn 2 = effekten av dårlig råd justert for familiesammensetning, kjønn og klassetrinn, Trinn 3 = effekten av dårlig råd justert for kjønn, klassetrinn, kontroll og støtte.

Mest interessant i denne sammenhengen er sammenligningen av resultatet i trinn 1 og trinn 3. En slik sammenligning viser at betydningen av det å ha dårlig råd reduseres betraktelig når vi tar hensyn til at ungdom i familier med dårlig råd opplever foreldrene som mindre kontrollerende og støttende enn ungdom uten dårlig råd. Hvis våre antagelser om årsakssammenhengen er riktige, kan det dermed se ut som store deler av forskjellen mellom «fattige» og «ikke-fattige» kan forklares ved relasjoner mellom foreldre og barn i disse familiene. Det er videre verdt å merke seg at forskjellen ved bruk av det subjektive og det objektive fattigdomsmålet opphører når det justeres for relasjoner mellom foreldre og barn.

Det er også gjennomført innledende analyser der opplysninger om ungdommens landbakgrunn og foreldrenes utdanningsnivå var med (vises ikke her). Det å ha innvandrerbakgrunn var ikke relatert til målet for problematferd verken når det gjaldt deltagelse i minst én handling eller i hyppig problematferd. Effekten av familieøkonomi var heller ikke signifikant ulik for ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Ungdom som hadde foreldre med lav utdanning, var svakt overrepresentert i hyppig problematferd, men dette ga ikke utslag i de multivariate analysene.

Hovedfunn

En liten andel av norsk ungdom deltar ofte i handlinger definert som problematferd. Enda færre er hyppig involvert i alvorlige kriminelle handlinger. Dette gjelder både for ungdom flest og for ungdom i familier med dårlig råd. Analysene viser likevel at ungdom i sistnevnte familier noe oftere deltar i problematferd. Forskjellen er tydeligst når det gjelder gjengangerne – de som har deltatt i fire eller flere handlinger. Denne sammenhengen ser ut til å holde seg også når vi kontrollerer for bakenforliggende kjennetegn som foreldrenes utdanning, innvandrerbakgrunn og familietype, samt kjønn og klassetrinn.

Funnet føyer seg inn i rekken av studier fra land med større fattigdomsproblemer, som også har vist en overvekt av problematferd i økonomisk utsatte familier. Derimot går resultatet tilsynelatende på tvers av nordiske selvrapporteringsstudier som stort sett ikke har funnet sammenheng mellom sosial klasse (foreldrenes yrke) og problematferd. Årsaken er sannsynligvis at det er ulike fenomener som måles. Lagdelingsmodeller basert på foreldrenes yrke er ikke alltid egnet til å peke ut økonomisk marginaliserte grupper. Dette er i tråd med Hagans (1992) konklusjon i en oversiktsartikkel om klassevariabelen i kriminologiske studier. Han argumenterer for at sammenhengen mellom sosial bakgrunn og kriminalitet blir utydelig når man bruker lagdelingsmodeller som er konstruert til andre formål og som kanskje fortrinnsvis reflekterer forskjeller i utdanningsnivå (Hagan 1992: 5). I følge Hagan bør mål på sosial bakgrunn i studier av kriminalitet, reflektere de forhold som kan tenkes å skape kriminalitet mer direkte. Derfor er mål på arbeidsløshet eller økonomi bedre egnet enn opplysninger om utdanning og yrke. Hovedpoenget i denne sammenhengen er at familiens økonomiske situasjon kan ha betydning for deltagelse i problematferd, selv om sosiale lagdelingsmodeller ikke gir store utslag.

En forklaring på at ungdom i fattige familier noe oftere er involvert i problematferd kunne være at de ønsket å skaffe ting de ellers ikke har råd til å kjøpe. Analysene tyder på at sammenhengen ikke er så enkel. Ungdom i familier med dårlig råd er overrepresenterte også i ulike typer skoleopposisjon, hærverk og vold. Derimot tyder de empiriske resultatene på at foreldrene spiller en viktig rolle for sammenhengen mellom dårlig råd og deltagelse i problematferd. Ungdom i familier med dårlig råd mente foreldrene var mindre kontrollerende og støttende enn ungdom flest. Når vi tok hensyn til dette i de multivariate analysene, ble forskjellen mellom ungdom i «fattige» og «ikke-fattige» familier tilnærmet borte. Resultatet ser slik ut til å støtte en hypotese om at økonomisk stress påvirker problematferd indirekte

gjennom foreldrenes utøvelse av foreldreskapet. Også dette stemmer overens med funn fra andre land.

Før en endelig konklusjon trekkes, skal vi se på noen generelle innvendinger mot antagelsen om årsakssammenheng i analysene. Deretter diskuteres nytten av å skille mellom objektive og subjektive mål på dårlig råd.

Er antagelsene om årsakssammenhenger korrekte?

Når det gjelder økonomiske forhold i hjemmet og ungdoms deltagelse i problematferd, synes retningen på årsakssammenhengen ganske uproblematisk. Kun i ekstreme tilfeller vil barns problematferd påvirke familieøkonomien. Derimot er det sannsynlig at barns atferdsmønster virker inn på foreldrenes utøvelse av foreldreskapet (Lytton 1990, Sampson og Laub 1994). Grad av kontroll og støtte fra foreldrene kan være en reaksjon på ungdoms atferd, og ikke nødvendigvis omvendt. En annen mulighet er at både foreldrestil og problematferd i ungdomstiden er en reaksjon på en lengre historie av atferdsavvik hos barnet. Forskning viser at problematferd i ungdomstiden ofte er relatert til antisosial atferd tidlig i barndommen (White mfl. 1990). Relasjoner mellom foreldre og barn i familier der de unge har en lengre historie av antisosial atferd er sannsynligvis også preget av fortidige, så vel som nåtidige, handlinger. Poenget blir uansett at det er en mulighet for at barns handlinger kan påvirke foreldrenes utøvelse av foreldreskapet, ikke nødvendigvis omvendt. I de fleste tilfeller vil det sannsynligvis være snakk om en gjensidig påvirkning. Data som følger foreldre og barn over tid, er nødvendig for å undersøke hvordan dette faktisk forholder seg.

Et annet moment gjelder årsaken til dårlig råd i familien. Det kan ikke utelukkes at fattige foreldre har bakenforliggende trekk som både påvirker familiens økonomiske situasjon og deres evne til å være gode foreldre. Som nevnt innledningsvis, kan dette for eksempel gjelde psykiske problemer, rusmiddelbruk og kriminalitet blant foreldrene. På den annen side er det også mulig at dårlig råd over lengre tid kan øke risikoen for slike problemer hos foreldrene. I en tverrsnittsstudie som *Ung i Norge 2002*, har vi dessverre ikke mulighet til å undersøke hva som inntreffer først.

Til slutt er det ikke gitt at dårlig råd i ungdomstiden, isolert sett, bidrar til økt problematferd. Hvis effekten av dårlig råd hovedsakelig er mediert av foreldrenes utøvelse av foreldreskapet, er det kanskje særlig knapp økonomi over flere år som gir utslag. Dårlig råd en kort periode i ungdomstiden har sannsynligvis ikke samme negative effekt på relasjonen mellom foreldre og barn. I tråd med dette har studier av akademiske prestasjoner vist at

familieinntekt i tidlig barndom er viktigere enn familieinntekt i ungdomstiden (Duncan mfl. 1998). Betydningen av økonomi i ulike livsfaser er mer usikker når det gjelder deltagelse i problematferd. Det er imidlertid mulig at sammenhengen mellom dårlig råd og deltagelse i problematferd ville framstå sterkere hvis vårt fattigdomsmål var basert på informasjon om familiens økonomiske situasjon over flere år.

Samlet sett er usikkerhet om årsaksretningen og mulige spuriøse sammenhenger forhold som gjør konklusjonene i denne artikkelen usikre. Det at resultatet stemmer overens med erfaringer fra internasjonal forskning der longitudinelle studier inngår, styrker imidlertid sannsynligheten for at konklusjonen er riktig. Uansett underbygger denne gjennomgangen behovet for data som følger ungdom og foreldre over tid. Problemet med de longitudinelle datasettene som allerede eksisterer, er at det sjelden finnes gode mål på økonomiske forhold, problematferd og relasjoner mellom foreldre og barn i en og samme undersøkelse.

Bruken av subjektive og objektive mål på dårlig råd

Underveis har vi brukt to mål på familiens økonomiske situasjon, ett basert på ungdommenes subjektive beskrivelse og ett basert på objektive indikatorer. De to målene er ikke fullstendig overlappende og inkluderer ulike grupper av ungdomsbefolkningen. En forklaring kan være at ingen av målene gir en optimal avgrensning av ungdom med dårlig råd, men fanger likevel opp en del av de ungdommene vi er ute etter. Ikke uventet treffer vi med det objektive målet den gruppen unge i «fattige» familier som ligner mest på gruppen av fattige definert ved hjelp av inntektsstatistikken. Ungdom som selv oppgir at familien har dårlig råd, har i noe mindre grad typiske kjennetegn. Blant annet fanger det subjektive målet opp færre unge med innvanderbakgrunn. Sannsynligvis representerer denne framgangsmåten en mer relativ dimensjon ved det å ha dårlig råd. Om du opplever at familien har det trangt økonomisk, handler om forventninger og hvem man sammenligner seg med, i tillegg til økonomiske realiteter. Samtidig kan det subjektive målet også treffe ungdom der foreldrenes prioriteringer av familiens økonomiske ressurser gjør at de opplever at familien har dårlig råd, selv om de objektivt sett ikke er fattige.

I et mer generelt lys er debatten om valg av fattigdomsmål relatert til begrepet om «verdige trengende». Hvis vi ønsker å tallfeste hvor mange unge som bor i inntektsfattige familier og som kan ha behov for offentlige støtteordninger, er det sannsynligvis best å ty til et objektivt fattigdomsmål.

Det er for eksempel vanskelig å argumentere politisk for at familier med normal inntekt bosatt i velstående nabolag, skal motta ekstra barnetrygd fordi barna *opplever* at familien har dårligere råd enn andre. Dette er en klar ulempe. Det subjektive målet har imidlertid den fordel at det sannsynligvis treffer de ungdommene som faktisk merker at hverdagen berøres av en knapphet i økonomiske ressurser. I utgangspunktet er inntekt et indirekte mål på folks levekår. Når vi undersøker barns situasjon, kan vi kanskje si at foreldrenes inntekt er et dobbelt indirekte mål på barnas levekår. Sånn sett gir den subjektive framgangsmåten potensielt et bedre anslag av hvor mange unge som *rammes* av familiens økonomiske situasjon. Kvalitative undersøkelser har vist at foreldre bruker flere strategier for å skjerme barna når økonomien er knapp (Middelton mfl. 1997, Thorød 2006). Blant annet prioriteres barnas behov ofte foran de voksnes. Kanskje treffer det subjektive målet familier der barna i mindre grad skjermes – enten fordi dette er umulig eller fordi foreldrene prioriterer annerledes.

Hvilken betydning har bruk av ulike fattigdomsmål for undersøkelsen av den såkalte familiestresshypotesen? Et argument for å velge objektive framfor subjektive beskrivelser av familieøkonomien er at vi ved bruk av en subjektiv tilnærming kanskje allerede i utgangspunktet selekterer de familiene der økonomisk knapphet virker særlig negativt inn på familielivet, mens vi utelater familier der foreldrene i større grad har maktet å skjerme barna. At opplevd støtte fra foreldrene er minst blant de som subjektivt vurderer familieøkonomien som dårlig, kan tyde på at dette er tilfelle. Når vi ønsker å undersøke hvor mye av sammenhengen mellom dårlig råd og problematferd som forklares av relasjoner mellom foreldre og barn, er dette logisk sett en svak framgangsmåte.

Dårlig råd er imidlertid relatert til mindre kontrollerende og støttende foreldre også ved bruk av det objektive målet. At de to gruppene av ungdom med dårlig råd i liten grad overlapper, gjør bildet komplisert, men resultatet blir samtidig troverdig. I begge tilfeller reduseres effekten av det å ha dårlig råd når vi tar hensyn til kontroll og støtte fra foreldrene, og effekten er til slutt lik ved bruk av begge mål. Konklusjonen må likevel bli at objektive mål på fattigdom, som går tett på barns livssituasjon, er å foretrekke i *denne typen analyser*. Hvis disse ikke finnes, kan subjektive beskrivelser av familiens økonomiske situasjon imidlertid gi viktig informasjon.

Økonomisk utsatt familieliv

Med de forbehold som er beskrevet ovenfor, tyder denne artikkelen på at problematferd blant ungdom er relatert til sosial bakgrunn gjennom familiens økonomiske situasjon. Det er likevel verdt å merke seg at det å ha dårlig råd relativt sett, er en lite viktig forklaring til problematferd. Artikkelen sannsynliggjør imidlertid at det er kjennetegn ved økonomisk utsatte familier som gjør ungdommene mer sårbare for å delta i handlinger som skulking, sniking, hærverk, nasking og mer alvorlig kriminalitet.

Ungdom flest i Norge har det svært godt materielt sett. I en slik sammenheng er det å ikke ha dyre forbruksartikler sannsynligvis en belastning i seg selv. Likevel er begrenset kjøpekraft antageligvis bare del av et større problembilde. Denne artikkelen viser i likhet med studier fra andre land at hyppigere deltagelse i problematferd er knyttet til svakere oppfølging (kontroll og støtte) fra foreldrene. Det betyr ikke nødvendigvis at «fattige» foreldre er «dårligere» foreldre, men at de har belastninger i hverdagen som andre foreldre er foruten. Forskning viser at fattige foreldre strekker seg langt for å skjerme barna. Likevel vil det sannsynligvis være tilfeller der økonomisk stress faktisk påvirker foreldrenes utøvelse av foreldreskapet. Hvis det er slik, bør tiltak for å redusere konsekvenser av fattigdom blant ungdom også rettes mot å styrke økonomisk utsatte familier som en helhet.

Noter

- ¹ Se Pedersen (2002) og Fløtten mfl. (2001) for en nærmere diskusjon.
- ² Medianen finnes ved å ordne norske husholdsinntekter fra høy til lav, og trekke ut den midterste verdien i rekka. Ofte ligner dette tallet gjennomsnittet.
- ³ OECD-skalaen regner stordriftsfordelene i et hushold som mindre enn beregninger basert på kvadratrot-skalaen. I Norge og andre OECD-land er det vanlig å bruke OECD-skalaen som målestokk. Se f.eks. Epland 2001 for en utfyllende beskrivelse.
- ⁴ Spørsmålsbatteriet er en utvidet versjon av det som ble brukt i *Ung i Norge 1992*, og det er delvis hentet fra Olweus' mål på antisosial atferd (Olweus 1989) og et spørsmålsbatteri brukt i *The National Youth Longitudinal Study in the USA* (Windle 1990).
- ⁵ Ungdommens svar er snudd på ett av utsagnene, slik at de utgjør en skala fra 0 til 4, der tall nær 0 indikerer liten grad av opplevd støtte og tall nær 4 indikerer høy grad av støtte.

Litteratur

- Bakken, A. (1998). Ungdomstid i Storbyen. NOVA-rapport 7/98. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bolger, K.E. mfl. (1995). Psychosocial adjustment among children experiencing persistent and intermittent family economic hardship. *Child Development*, 66, 1107–1129.
- Brooks-Gunn, J. og G.J. Duncan (1997). The Effects of Poverty on Children. *The future of Childeren. Children and Poverty*, 7 (2), 55–71.
- Conger R.D. og K.J. Conger (2002). Resilience in Midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 361–373.
- Conger, R.D. mfl. (1994). Economic Stress, Coercive Family Process, and Development Problems in Adolescents. *Child Development*, 65 (2), 541–561.
- Epland, J. (2001). *Barn i husholdninger med lav inntekt: omfang, utvikling, årsaker*. Rapport 9. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Fløtten, T., Dahl, E. og A. Grønningsæther (2001). *Den norske fattigdommen: Hvordan arter den seg, hvor lenge varer den og hva kan vi gjøre med den?* Oslo: Fafo-notat 16/02.
- Gottfredson, M. og T. Hirshi (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hagan, J. (1992). The Poverty of a Classless Criminology – The American Society of Criminology 1991 Presidential Address. *Criminology*, 30 (1), 1–19.
- Helland, H. og T. Øia (2000). *Forebyggende ungdomsarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hirschi, T. (1971). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Justis- og politidepartementet (2000). *På rett kjøel: Justisdepartementets del av Handlingsplan for bekjempelse av kriminalitet blant barn og unge*. Handlingsplan / Justis- og politidepartementet. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Kaufmann, A. (1991). *Kriminalitetsutvikling hos barn og unge. En sammenfatning av risikofaktorer knyttet til individet og psykososialt miljø*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Kysgaard, B. (1992). *Ny ungdom?* København: Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Loeber, R. og M. Stouthamer-Loeber (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. I M. Tonry og N. Morris (red.); *Crime and justice*. Chicago: University of Chicago Press.

- Lytton, H. (1990). Child and parent effects in boys' conduct disorder: A reinterpretation. *Developmental Psychology*, 26, 683–697.
- Mayer, S.E. (1997). *What money can't buy. Family income and children's life chances*. Cambridge: Harvard University Press.
- Martens, P.L. (1992). *Familj, oppvåxt och brott*. Stockholmsprosjektet. Rapport 1/92. Stockholm: Brottförebyggande rådet.
- McLoyd mfl. (1994). Does Parenting Explain the Effects of Structural Conditions on Children's Antisocial Behavior? A Comparison of Blacks and Whites. *Social Forces*, 73 (2), 575–604.
- McLoyd, V.C. (1990). The impact of economic hardship on black families and children: Psychological distress, parenting, and socioemotional development. *Child Development*, 61, 311–346.
- Middelton, S., K. Ashworth og I. Braithwaite (1997). *Small Fortunes. Spending on children, childhood poverty and parental sacrifice*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Olweus, D. (1989). Prevalence and incidence in the study of antisocial behavior: Definitions and measurements. I Klein, M.W. (red.). *Cross-national research in self-reported crime and delinquency*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Pagani mfl. (1999). The influence of poverty on children's classroom placement and behavior problems. I G.J. Duncan og J. Brooks-Gunn (red.): *Consequences of Growing up Poor*. New York: Russel Sage Foundation.
- Pedersen, A.W. (2002). *Om fattigdomsbegrepet og dets implikasjoner for praktisk politikk*. Skriftserie 1/02. Oslo: NOVA.
- Pedersen, W. (2000). Crime and Punishment in Norwegian Mid-adolescents: a Normal Population Study. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 1, 87–104.
- Ring, J. (1999). *Hem och skola, kamerater och brott*. Avhandlingsserie Nr. 2. Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.
- Rossow, I. og A.K. Bø (2003). *Metoderapport for datainnsamlingen til Ung i Norge 2002*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Rutter, M., H. Giller og A. Hagell (1998). *Antisocial behavior by young people*. Cambridge: Cambridge University press.
- Sampson R.J. og J.H. Laub (1994). Urban poverty and the family context of delinquency: a new look at structure and process in a classic study. *Child development*, 65, 532–540.
- Skardhamar, T. (2005). *Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977*. SSB-rapport 2005/9.

- Skogen, K. og L. Wichstrøm (1995). Kriminalitet og klasse. Selvrapportert kriminalitet og annen problematferd blant norsk ungdom. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvitenskap*, 33–49.
- Thorød, A.B. (2006). *En normal barndom? Foreldrestrategier for å skjerm barn fra konsekvenser av å leve med lav inntekt*. Oslo: Nova-rapport 2/06.
- White, J. mfl. (1990). How early can we tell? Predictors of childhood conduct disorder and adolescent delinquency. *Criminology*, 20, 203–235.
- Windle, M. (1990). A longitudinal study of antisocial behavior in early adolescence as predictors of late adolescence substance abuse: Gender and ethnic groups difference. *Journal of Abnormal Psychology*, 99, 86–91.
- Ytrehus, S. (2004). *Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de?* FAFO-rapport nr. 445. Oslo: FAFO.

Summary

Vulnerable families – poor financial resources and conduct problems

In this article the relationship between family economy and conduct problems is explored. Analyses based on a representative survey among Norwegians aged 13 to 19 reveal that young people in families with poor economical resources are involved in acts such as fighting, school opposition, vandalism, theft and burglary more often than others. This is tentatively explained by the theory of parental stress, a common approach in the field of research on poverty. In line with this theory, the empirical analysis indicates that a substantial part of the relationship between poor economic resources and conduct problems might be explained by rearing practices and emotional relations between parent and child.

Vedleggstabell 1. Logistisk regresjonsanalyse av sannsynligheten for å ha deltatt i problematferd 4 ganger eller flere siste året.

Subjektivt mål på dårlig råd	Blokk 1			Blokk 2			Blokk 3					
	b	S.E.	p	Exp(B)	b	S.E.	p	Exp(B)	b	S.E.	p	Exp(B)
Familieøkonomi	0,651	0,084	***	1,918	0,571	0,088	***	1,770	0,217	0,094	*	1,243
Familiesammensetning					0,612	0,053	***	1,845	0,423	0,056	***	1,527
Kjønn					0,946	0,053	***	2,575	0,953	0,056	***	2,594
Klassestrinn												
9. klasse					0,593	0,097	***	1,809	0,528	0,101	***	1,696
10. klasse					0,790	0,095	***	2,203	0,736	0,098	***	2,088
Grunnkurs					0,715	0,094	***	2,044	0,643	0,098	***	1,903
VK 1					0,633	0,095	***	1,883	0,582	0,098	***	1,789
VK 2					0,146	0,110	IS	1,157	0,120	0,115	IS	1,127
Kontroll (0-4)												
Støtte (0-4)												
Konstant	-1,557	0,026		0,211	-2,821	0,086	0,000	0,060	0,401	0,152	0,008	1,494

Referanse kategorier: ikke dårlig råd, bor med begge foreldre, jente, ungdomsskolen

Objektivt mål på dårlig råd

	Blokk 1			Blokk 2			Blokk 3					
	b	S.E.	p	Exp(B)	b	S.E.	p	Exp(B)	b	S.E.	p	Exp(B)
Familieøkonomi	0,450	0,106	0,000	1,569	0,360	0,111	0,001	1,433	0,178	0,117	IS	1,194
Familiesammensetning					0,636	0,053	0,000	1,890	0,425	0,056	***	1,530
Kjønn					0,940	0,053	0,000	2,561	0,954	0,056	0,000	2,597
Klassestrinn												
9. klasse					0,612	0,097	0,000	1,844	0,547	0,101	0,000	1,728
10. klasse					0,818	0,094	0,000	2,266	0,756	0,098	0,000	2,129
Grunnkurs					0,750	0,094	0,000	2,116	0,666	0,098	0,000	1,947
VK 1					0,658	0,094	0,000	1,932	0,596	0,098	0,000	1,815
VK 2					0,204	0,109	0,062	1,226	0,167	0,114	0,142	1,182
Kontroll (0-4)									-0,454	0,035	0,000	0,635
Støtte (0-4)									-0,642	0,033	0,000	0,526
Konstant	-1,520	0,025	0,000	0,219	-2,819	0,085	0,000	0,060	0,429	0,150	0,004	1,535

Referanse kategorier: ikke dårlig råd, bor med begge foreldre, jente, ungdomsskolen